

Motion till riksdagen 2005/06:L303

av Anita Jönsson och Bo Bernhardsson (s)

Skyddsregler för franchisetagare

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skyddsregler för franchisetagare.

Motivering

Franchising är en form av samverkan mellan två parter, franchisegivaren och franchisetagaren. Franchisegivaren upplåter genom ett franchiseavtal åt en eller flera franchisetagare rätten att mot ersättning sälja varor eller tjänster under ett visst namn eller ett visst kännetecken som tillhandahålls av franchisegivaren. Franchising utmärks av ett gemensamt uppträdande utåt från franchisegivarens och franchisetagarens sida. Franchisetagarens verksamhet bedrivs dock i eget namn och för egen räkning. Villkoren för verksamheten regleras genom ett standardavtal mellan parterna. Franchising ökar idag lavinartat och det är inte minst därför angeläget att åtgärder vidtas för att förhindra de avarter som förekommer i detta sammanhang. Någon lagstiftning som direkt tar sikte på franchising finns inte i Sverige men däremot i flera andra länder, bl.a. i USA där franchising först började praktiseras.

De standardavtal som används i branschen är juridiskt snåriga 15–20 sidor långa avtal som inte kan omförhandlas och dessutom är påtagligt utformade till franchisetagarens nackdel. Många bestämmelser i avtalen kan betecknas som oskäligen avtalsvillkor. Franchisetagaren är utsatt för en hård kontroll från franchisegivarens sida: dagskassan skall ibland dagligen sättas in på banken, revisorer och kontrollanter från franchisegivaren har rätt att när som helst dyka upp hos franchisetagaren, lokalen är ofta hyrd av franchisegivaren vilket medför att franchisetagaren bara har ett andrahandskontrakt med den otrygghet detta innebär. En franchisetagares ställning är alltså i flera och väsentliga avseenden betydligt mer en beroendeställning än vad som är vanligt för egna företagare.

I en nyligen gjord granskning av sammanlagt 76 franchisetagares bolag bland kiosk- och matkedjor visade det sig att vart femte bolag var nära kon-

Fel! Okänt namn på

kurs. Årsredovisningarna visade att 45 % av de granskade bolagen uppvisade rörelseförluster efter skatt. 60 % hade någon anmärkning i revisionsberättelsen. I en kedja hade åtta franchisetagare gått i konkurs. Dessa uppgifter står i stark kontrast till vad franchisegivarnas organisation Svenska Franchiseförbundet (SFF) hittills alltid hävdad, nämligen att obestånd och konkurser inte förekommer inom franchisebranschen.

Exempel på bestämmelser i standardavtalen som lagstiftaren bör uppmärksamma är bl.a. regler om uppsägning och ersättning för varulager, investeringar m.m. i samband med uppsägning, skyldighet att förhandla med organisation som företräder franchisetagaren och skiljeklausulerna i avtalen.

Ett centralt krav när det gäller franchising är frågan om en förhandlingsrätt för franchisetagare. Det har visat sig omöjligt att ge franchisetagare en reell möjlighet att påverka sin avtalssituation utan en lagstadgad förhandlingsrätt kompletterad med föreningsrättsskydd. Franchisetagarnas organisation, Franchisetagarnas Riksorganisation (FRO), har förgäves sökt få förhandlingar till stånd om ett standardavtal med franchisegivarnas organisation. Franchiseförbundet har dock vägrat att komma till förhandlingsbordet.

Skiljeklausul är regel i ett franchiseavtal. En franchisetagare har som redan framhållits ingen reell möjlighet att förhandla om innehållet i ett avtal och då allra minst om skiljeklausulen. Därmed är denna redan mycket utsatta grupp av småföretagare i praktiken beskuren sin möjlighet att tvista om avtalet – en franchisetagare har i regel ingen möjlighet att betala skiljemannakostnader uppgående till vanligtvis 1–2 miljoner kronor. Skiljeklausuler i franchiseavtal är enligt min mening oskäliga. Om skiljeklausuler skall förekomma bör ett minimikrav vara att den starkare avtalsparten, franchisegivaren, betalar hela eller större delen av skiljekostnaderna, något som ofta förekommer i andra branscher.

Inom Justitiedepartementet har en promemoria om franchising ”Upplyst franchising” (Ds 2004:55) utarbetats. Promemorian har remissbehandlats. Flera av de förslag som finns i promemorian går i rätt riktning. Men viktiga skyddsregler för franchisetagarna saknas vilket även uppmärksammats av åtskilliga remissinstanser. I promemorian finns t.ex. inga förslag när det gäller skiljeklausuler i franchiseavtal, regler för uppsägning av franchiseavtal och förhandlingsrätt för franchisetagare. Avsaknaden av sådana skyddsregler – som är särskilt viktiga för dessa småföretagare – är en stor brist. Det är viktigt att en kommande lagstiftning ger ett reellt skydd för franchisetagare med de skyddsregler för franchisetagare som anförts i motionen.

Stockholm den 30 september 2005

Anita Jönsson (s)

Bo Bernhardsson (s)